

KATARZYNA DOMAGAŁA

DLACZEGO KOALICJE NIE POWSTAJĄ,
CHOCIAŻ MOGŁYBY?
ANALIZA PRZYPADKU KANADY Z PRZEŁOMU 2008 I 2009 ROKU*

Badacze systemów politycznych zaliczają Kanadę do monarchii konstytucyjnych o westminsterskim (większościowym) typie parlamentaryzmu¹. Władzę w państwie sprawuje formalnie brytyjski monarcha, którego reprezentuje gubernator generalny², w praktyce jednak konwenanse konstytucyjne znacząco ograniczają udział monarchy i gubernatora generalnego w aktywnym życiu politycznym. Uważa się, że obowiązki i funkcje gubernatora generalnego nie mają wpływu na zachowania i strategie pozostałych podmiotów politycznych, a najważniejsze decyzje dotyczące polityki wewnętrznej i międzynarodowej podejmowane są na poziomie rządowym³.

Mgr KATARZYNA DOMAGAŁA – Instytut Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, adres do korespondencji: ul. Koszarowa 3, 51-149 Wrocław; e-mail: katarzyna.domagala@uwr.edu.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9036-1050>

* Artykuł jest efektem projektu badawczego nr 2015/19/B/HS5/00426 finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki.

¹ Zob. D.E. SMITH, *The Crown and the Constitution: Sustaining Democracy?* w: *The Evolving Canadian Crown*, red. J. Smith, D.M. Jackson, Kingston: McGill-Queen's University Press 2012.

² Zob. M. GABRYŚ, *Przewodnik po konstytucji Kanady. Część pierwsza. Akt Konstytucyjny z 1867 roku*, Kraków: Księgarnia Akademicka 2016.

³ Zob. J. BLONDEL, *Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies*, „Canadian Journal of Political Science” 1(2)1968, s. 187; A.D. HEARD, *The Governor General's decision to prorogue parliament: parliamentary democracy defended or endangered?*, Edmonton: Centre for Constitutional Studies 2009.

Jedną z charakterystycznych cech systemu westminsterskiego – w tym kanadyjskiego – jest brak tradycji tworzenia koalicji gabinetowych na poziomie centralnym (w Kanadzie – federalnym). Nawet jeśli w parlamencie ukształtowały się wzorce wielopartyjnej rywalizacji, to częściej spotykaną formą rządu jest jednopartyjny rząd mniejszościowy popierany w najważniejszych głosowaniach przez niektóre partie opozycyjne. Taki też rząd został stworzony przez Stephena Harpera w październiku 2008 roku, po wyborach parlamentarnych wygranych w Kanadzie przez Partię Konserwatywną⁴. Jednak zaledwie kilka tygodni po przeprowadzonej elekcji doszło do próby obalenia rządu mniejszościowego S. Harpera i powołania wielopartyjnego większościowego rządu koalicyjnego, dla którego poparcie zadeklarowały partie opozycyjne, to jest Partia Liberalna, Nowa Partia Demokratyczna (NDP) i Blok Quebecu⁵. W rozwiązaniu kryzysu gabinetowego na przełomie 2008 i 2009 roku zaangażowano nawet ówczesną gubernator generalną, Michaëlle Jean. W newralgicznym momencie sporu zdecydowała ona o prorogacji kanadyjskiego parlamentu, zawieszając jego prace na osiem tygodni⁶.

Niniejszy artykuł jest studium przypadku (*case study*) formowania koalicji gabinetowej, która miała w Kanadzie w 2008 roku stanowić przeciwwagę dla mniejszościowego rządu S. Harpera popieranego przez Partię Konserwatywną. Celem analizy jest wyodrębnienie tych elementów systemu politycznego, które spowodowały, że nawet uzyskanie poparcia większości parlamentarnej nie pozwoliło opozycji na finalne przejęcie władzy. Szczególna uwaga poświęcona zostanie aktywności kanadyjskiego gubernatora generalnego, którego rola w literaturze politologicznej jest niejednokrotnie deprecjonowana, a który bezpośrednio oddziaływał na dynamiczny przebieg wydarzeń w omawianym okresie. W nawiązaniu do powyższego zweryfikowana zostanie hipoteza, że

⁴ „Harper ‘very pleased’ with stronger minority”, *CBC News*, 15.10.2008, <https://www.cbc.ca/news/canada/harper-very-pleased-with-stronger-minority-1.707322> (dostęp: 20.07.2019); D. BATTY, *Canadian election returns Conservative minority government*, „The Guardian”, 15.10.2008, <https://www.theguardian.com/world/2008/oct/15/canada-election-conservative-government> (dostęp: 20.07.2019).

⁵ B. TOPP, *Coalition redux: Things fall apart*, „Globe and Mail”, 3.12.2008, <https://www.theglobeandmail.com/news/politics/second-reading/coalition-redux-things-fall-apart/article4328249/> (dostęp: 21.07.2019); *Liberals, NDP, Bloc sign deal on proposed coalition*, „CBC News”, 1.12.2008., <https://www.cbc.ca/news/canada/liberals-ndp-bloc-sign-deal-on-proposed-coalition-1.700119> (dostęp: 21.07.2019).

⁶ D.A. DESSERUD, *The Governor General, the Prime Minister and the Request to Prorogue*, „Canadian Political Science Review” 3(2009), s. 41; Zob. także N.A. MACDONALD, W.J. BOWDEN, *No Discretion: On Prorogation and the Governor General*, „Canadian Parliamentary Review” 34(1)2011, s. 7-16.

interwencja aktora zewnętrznego – w tym przypadku gubernator generalnej, M. Jean – była głównym czynnikiem wpływającym na porażkę koalicji partii opozycyjnych i utrzymanie się mniejszościowego rządu S. Harpera.

1. RZĄD FEDERALNY I WZORCE KOOPERACJI GABINETOWEJ W KANADZIE

Preambuła kanadyjskiego Aktu Konstytucyjnego określa, że dokument ten jest źródłem zasad wzorowanych na zasadach zawartych w jego brytyjskim odpowiedniku⁷. W praktyce oznacza to, że zarówno władza ustawodawcza, jak i wykonawcza powinny być organizowane zgodnie z regułami „odpowiedzialnego rządu” wywodzonymi z obowiązujących konwenansów. Reguły te zakładają, że rząd jest odpowiedzialny przed ludem, ponieważ jego funkcjonowanie zależy od poparcia deputowanych do Izby Gmin wybieranych bezpośrednio przez kanadyjskich obywateli. Wynika z tego, że rząd z premierem na czele ponosi pełną odpowiedzialność przed parlamentem, a w przypadku utraty zaufania większości parlamentarzystów – podaje się do dymisji. Zależność od monarchy i odpowiedzialność przed nim ma w tym przypadku drugorzędne znaczenie⁸.

Rząd federalny powinien odzwierciedlać etniczną, językową i regionalną różnorodność Kanady. Proces formowania i reguły funkcjonowania rządu regulują przede wszystkim cztery konwenanse. Zgodnie z jednym z nich prawo do powołania rządu posiada monarcha. Mianuje on premiera, który następnie desygnuje pozostałych członków rządu. Uprawnienia monarchy wynikają z faktu, iż wybrani ministrowie doradzają królowi, w związku z czym powinien on posiadać wpływ na to, kto będzie pełnił powierzoną funkcję. Konwenans ten ogranicza natomiast wpływ Izby Gmin na skład rządu. Pozostałe konwenanse odnoszą się przede wszystkim do zapewnienia trwałości rządu. Monarcha jest zobligowany, aby funkcję premiera powierzyć osobie, co do której istnieje największe prawdopodobieństwo, że rząd pod jego przewodnictwem nie upadnie i będzie cieszył się zaufaniem deputowanych do Izby Gmin. Rząd pozostaje u władzy tak długo, jak premier nie poda

⁷ Constitution Act 1867, <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/const/page-1.html> (dostęp: 05.06.2019).

⁸ Zob. P. MALCOLMSON, R. MYERS, G. BAIER, T. BATEMAN, *The Canadian Regime: An Introduction to Parliamentary Government in Canada*, Toronto: University of Toronto Press 2016.

się do dymisji. Czyni on to między innymi w sytuacji, gdy izba niższa parlamentu wyrazi rządowi wotum nieufności⁹.

Rząd Kanady tworzą: gabinet premiera, ministerstwa, na których czele stoją ministrowie oraz agencje rządowe. Członkowie rządu mianowani i odwoływani są przez gubernatora generalnego na wniosek premiera. W procesie mianowania członków gabinetu premier Kanady powinien mieć na uwadze liczbę kobiet, osób francuskojęzycznych oraz kanadyjskich aborygenów, aby zapewnić tym grupom odpowiednią reprezentację ich interesów¹⁰. Do najważniejszych kompetencji kanadyjskiego rządu federalnego zalicza się kreowanie polityki zagranicznej oraz polityki obronnej Kanady, przygotowywanie aktów prawnych, projektowanie oraz realizację budżetu federalnego.

Jak dotąd najczęściej występującą formą rządu federalnego w Kanadzie był rząd większościowy. Wskazuje się na to, że większa częstotliwość występowania tego rodzaju rządów wynika z ich stabilności. Zdaniem niektórych badaczy członkowie rządu większościowego nie muszą obawiać się utraty poparcia parlamentarnego, co pozwala im skupiać się na działaniach strategicznych i długofalowych¹¹.

Rządy mniejszościowe w Kanadzie powoływano rzadziej – głównie wtedy, gdy partia tworząca rząd nie posiadała większości parlamentarnej i zmuszona była do regularnego poszukiwania dla jego działań poparcia innych podmiotów. Stabilność władzy wykonawczej była w takich sytuacjach w pełni uzależniona od władzy ustawodawczej¹².

Poniższa tabela przedstawia rządy mniejszościowe, których – jak dotąd – w Kanadzie powołano trzynaście. Pierwszy sformowano w 1873 roku, a na jego czele stanął Alexander Mackenzie. Dotychczas Partia Liberalna zdołała utworzyć siedem kanadyjskich rządów mniejszościowych, a Partia Konserwatywna – sześć. Ostatni z nich, pod przewodnictwem konserwatysty S. Harpera, zakończył swoją działalność w 2011 roku. Warto odnotować, że tylko w latach 2004–2011 ukonstytuowano w Kanadzie aż trzy rządy mniejszościowe. Pierwszy z nich (2004–2006) tworzyła Partia Liberalna, a kolejne dwa (2006–2008 oraz 2008–2011) – Partia Konserwatywna. Spośród sześciu konserwatywnych rządów mniejszościowych tylko dwa, właśnie te wyżej wspomniane,

⁹ Tamże.

¹⁰ Zob. M. VERWEIJ, A. OROS, & D. JACQUIN-BERDAL, *Culture in World Politics: an Introduction*, London: Palgrave Macmillan 1998.

¹¹ Zob. A.D. HEARD, *The Governor General's decision*.

¹² S. AZZI, D. KWAVNICK, *Minority Governments in Canada*, w: *The Canadian Encyclopedia*, <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/minority-government> (dostęp: 15.06. 2019).

Tabela 1. Rządy mniejszościowe w Kanadzie

Partia polityczna popierająca rząd	Premier	Lata	Wielkość zaplecza parlamentarnego rządu
Partia Liberalna	William Lyon Mackenzie King	1921-1925	116 z 235 (2 brakujące)
Partia Konserwatywna	Stephen Harper	2006-2008	124 z 308 (30 brakujące)
Partia Konserwatywna	Stephen Harper	2008-2011	143 z 308 (12 brakujące)
Partia Liberalna	Lester B. Pearson	1965-1968	131 z 265 (2 brakujące)
Partia Liberalna	Lester B. Pearson	1963-1965	129 z 265 (4 brakujące)
Partia Liberalna	Pierre Trudeau	1972-1974	109 z 264 (23 brakujące)
Partia Liberalna	Paul Martin	2004-2006	135 z 308 (19 brakujące)
Partia Liberalna	William Lyon Mackenzie King	1925-1926	99 z 245 (24 brakujące)
Partia Postępowo-Konserwatywna	John Diefenbaker	1962-1963	116 z 265 (17 brakujące)
Partia Postępowo-Konserwatywna	Joe Clark	1979-1980	136 z 282 (5 brakujące)
Partia Postępowo-Konserwatywna	John Diefenbaker	1957-1958	112 z 265 (21 brakujące)
Partia Liberalna	Alexander Mackenzie	1873-1874	95 z 200 (5 brakujące)
Partia Konserwatywna (1867)	Arthur Meighen	1926	115 z 245 (8 brakujące)

Źródło: Opracowanie autorki na podstawie danych z: https://lop.parl.ca/sites/ParlInfo/default/en_CA/Parliament/Parliaments.

przetrwały dłużej niż kilka miesięcy. Również jedynie dwa rządy mniejszościowe popierane przez Partię Konserwatywną upadły z przyczyn innych niż brak poparcia Izby Gmin¹³.

Niezależnie od większościowej lub mniejszościowej formy gabinetów, praktycznie nigdy nie miały one w Kanadzie charakteru koalicyjnego. Należy w tym miejscu podkreślić, że koalicje gabinetowe powstają w systemach politycznych nie tylko w celu sformowania rządu, ale również jego utrzymania. Tworzy się je, gdy konkurencyjne partie polityczne chcą uzyskać władzę, jednak nie są w stanie sprawować jej samodzielnie, a także wówczas gdy systemy partyjne na poziomie parlamentarnym są silnie rozproszone i ideolo-

¹³ Tamże.

gicznie spolaryzowane¹⁴. Charakteryzują się one zinstytucjonalizowanym układem powiązań, których przejawem są m.in. umowy koalicyjne, zawierające najważniejsze ustalenia poczynione pomiędzy przedstawicielami partii koalicyjnych. Według niektórych badaczy rządy koalicyjne mogą pozytywnie wpływać na zachowanie równowagi pomiędzy władzą ustawodawczą i wykonawczą¹⁵. Argumentują oni, że rząd koalicyjny musi w większym stopniu niż rząd jednopartyjny liczyć się z opiniami szeregowych deputowanych. Częściej także musi z nimi negocjować treść poszczególnych decyzji.

Powyższe ustalenia nie miały wpływu na praktykę polityczną i nie wpłynęły na wzrost liczby gabinetów koalicyjnych w kanadyjskim systemie politycznym. Przed 2008 rokiem na szczeblu federalnym Kanady zawarto tylko jedno porozumienie koalicyjne. Koalicja została zainicjowana przez Roberta Bodnera, który sprzeciwiając się przede wszystkim ówczesnej polityce poboru do wojska, zaprosił do współpracy członków Partii Liberalnej. W wyborach w 1917 roku odnieśli oni znaczące zwycięstwo pod przywództwem Wilfrida Lauriera¹⁶. Rok później, wraz z zakończeniem wojny, wielu członków koalicji powróciło do swoich wcześniejszych ugrupowań politycznych i z powrotem zasiłowało szeregi Partii Liberalnej oraz Partii Progresywnej, w konsekwencji czego koalicja została rozwiązana¹⁷. W latach 40. i 50. XIX wieku, czyli w okresie przed Konfederacją, stworzono kilka eksperymentalnych koalicji na poziomie regionalnym – w Nowym Brunswiku, Nowej Szkocji i Prowincji Kanady¹⁸.

W Kanadzie rządy koalicyjne częściej zaobserwować można na poziomie prowincji. Warto wspomnieć o koalicji Partii Liberalnej i Partii Postępowej w Manitoba, która powstała w 1932 roku, u progu zbliżających się wyborów parlamentarnych. Wygrana pozwoliła na odsunięcie konserwatystów od wła-

¹⁴ Zob. K. SOBOLEWSKA-MYŚLIK, *Partie i systemy partyjne na świecie*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN 2004.

¹⁵ H. BAKVIS, *Minority Government in Canada: Conventions, Public Opinion, and Party Strategies – The 2015 Election and Beyond*, Paper presented to ACSUS Biennial Conference, Politics and Public Policy Section Las Vegas, NV, October 14, 17(2015), s. 78, <https://www.uvic.ca/hsd/publicadmin/assets/docs/PapersOfInterest/Bakvis-MinorityGovt-ACSUS-Oct14-17-2015.pdf> (dostęp: 20.06.2019).

¹⁶ J.R. ENGLISH, *Coalition Governments in Canada*, w: *The Canadian Encyclopedia*, <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/coalition-government> (dostęp: 26.06.2019).

¹⁷ Tamże.

¹⁸ B.M. HICKS, *Coalition Government Formation: Lessons for Canada*, Paper Presented at the Canadian Political Science Association 85th Annual Conference June 6, 2013, Victoria, British Columbia, Canada, <https://www.cpsa-acsp.ca/papers-2013/Hicks.pdf> (dostęp: 02.07.2019).

dzy i powołanie rządu koalicyjnego. W 1985 roku, na czele rządu mniejszościowego Ontario stanął David Peterson, lider Partii Liberalnej w tej prowincji, wspierany przez członków NDP Ontario. Nie była to jednak koalicja w ścisłym tego słowa znaczeniu, ponieważ członkowie NDP Ontario, którzy wspierali liberałów, choć mieli wpływ na politykę i prawodawstwo, formalnie nie otrzymali żadnego stanowiska rządowego¹⁹. Należy także zwrócić uwagę na negocjacje koalicyjne, które toczyły się w Kolumbii Brytyjskiej (*British Columbia* – BC), po wyborach lokalnych w maju 2017 roku. Żadna z trzech partii (Partia Liberalna BC, NDP BC, Partia Zielonych BC) nie zdobyła większości, pozwalającej na stworzenie stabilnego rządu większościowego. Liderzy partii, które uzyskały najwięcej głosów (Partii Liberalnej BC i NDP BC), nie podjęli dyskusji w sprawie ewentualnej koalicji. Rząd mniejszościowy utworzyła Partia Liberalna BC, niemniej 29 czerwca 2017 roku, po otrzymaniu wotum nieufności, gubernator Kolumbii Brytyjskiej nie zgodziła się na rozpiśanie kolejnych przedterminowych wyborów. W konsekwencji do stworzenia rządu koalicyjnego zaproszono NDP wspieraną przez Partię Zielonych, których przedstawiciele podpisali porozumienie w sprawie wotum zaufania i budżetu (*confidence and supply agreement*)²⁰.

2. WYBORY PARLAMENTARNE W 2008 ROKU

14 października 2008 roku w Kanadzie odbyły się federalne wybory parlamentarne. Były to wybory przedterminowe, a poprzedziły je lata (2006–2008) konserwatywnego rządu mniejszościowego pod przewodnictwem S. Harpera. Wiele z ówczesnych rządowych projektów było blokowanych przez kanadyjski Senat kontrolowany przez Partię Liberalną. Pozycję premiera wzmocniło dopiero odejście popularnego lidera największej partii opozycyjnej, Paula Martina (zastąpił go Stephan Dion). S. Harper zdawał sobie sprawę z tego, że jego nowy konkurent dopiero stabilizuje swoje poparcie i nie dysponuje finansami pozwalającymi na przeprowadzenie skutecznej kampanii wyborczej.

¹⁹ J.R. ENGLISH, *Coalition Governments*.

²⁰ M. HAGER, J. HUNTER, J. KELLER, *B.C. NDP to form government after confidence vote*, „TheGlobeandMail”, 29.06.2017., <https://www.theglobeandmail.com/news/british-columbia/christy-clarks-liberals-lose-confidence-vote/article35500474/> (dostęp: 20.06.2019); J. MCELROY, *Timeline: the B.C. Election that took 52 days*, „CBC News”, 29.06.2017, <https://www.cbc.ca/news/canada/british-columbia/timeline-the-b-c-election-that-took-52-days-1.4184196> (dostęp: 20.06.2019).

Aby przedyskutować ewentualne wspólne działania i inicjatywy przed zbliżającą się jesienną sesją kanadyjskiego parlamentu, w sierpniu i wrześniu 2008 roku S. Harper zaprosił na spotkania liderów Partii Liberalnej, Nowej Partii Demokratycznej oraz Bloku Quebecu. W związku z tym, że liderzy nie osiągnęli porozumienia, S. Harper poinformował, że będzie starał się o ponowne uzyskanie mandatu do rządu od kanadyjskich obywateli. 7 września 2008 roku premier spotkał się z gubernator generalną, M. Jean, która – akceptując jego wniosek – zarządziła na dzień 14 października 2008 roku wybory federalne²¹.

Tabela 2. Liczba uzyskanych mandatów przez partie polityczne w wyborach federalnych w 2008 roku

Partia Polityczna	Liczba mandatów
Partia Konserwatywna	143
Partia Liberalna	77
Blok Quebecu	49
Nowa Partia Demokratyczna	37
Niezależni	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z: <https://www.elections.ca/content.aspx?section=ele&document=index&dir=pas/40ge&lang=e>

W wyborach zwycięstwo odnieśli konserwatyści (zob. tab. 2). Niemniej jednak po raz kolejny nie udało się im zdobyć większości parlamentarnych mandatów (mimo że pokonali Partię Liberalną z przewagą 11,4%, która w poprzednich konfiguracjach powyborczych pozwalała na samodzielne rządy²²), co ponownie zmusiło ich do utworzenia rządu mniejszościowego.

Liberałowie osiągnęli najgorszy wynik w historii partii od czasu Konfederacji, uzyskując zaledwie 26,3% głosów, co pozwoliło im obsadzić w Izbie Gmin 77 miejsc. W porównaniu z wyborami parlamentarnymi w 2006 roku partia straciła zatem 26 mandatów. Blok Quebecu zdobył 9,9% głosów, co przekładało się na 49 miejsc w Izbie Gmin. Dzięki dobremu wynikowi depu-

²¹ *What happens next?*, „CTV News”, 04.12.2008, <https://www.ctvnews.ca/what-happens-next-1.348524> (dostęp: 02.07.2019).

²² T. FLANAGAN, *Harper's Team. Behind the Scenes in the Conservative Rise to Power*, Montreal & Kingston–London–Ithaca: McGill-Queen's University Press 2013, s. 312-316.

towani Bloku Quebecu zyskali większe szanse na realny wpływ na kształt kanadyjskiej sceny politycznej. Nowa Partia Demokratyczna uzyskała 18-procentowe poparcie. Zdobyć przez NDP 37 mandatów w Izbie Gmin było możliwe dzięki wsparciu socjaldemokratycznych wyborców w Ontario i Kolumbii Brytyjskiej, gdzie partia pod przewodnictwem Jacka Laytona zdobyła odpowiednio 17 i 9 mandatów.

3. POWYBORCZE PRZETARGI KOALICYJNE

Po zakończonych wyborach federalnych, w trakcie mowy tronowej, misje tworzenia rządu gubernator generalna powierzyła liderowi konserwatystów, S. Harperowi. Wyrażono wówczas nadzieję na nawiązanie współpracy Partii Konserwatywnej z ugrupowaniami opozycyjnymi po to, by rząd mógł uzyskać poparcie większości deputowanych do Izby Gmin²³.

Jedną z pierwszych i zarazem ważniejszych aktywności rządu S. Harpera było zaplanowane na dzień 27 listopada 2008 roku wprowadzenie rządowej aktualizacji fiskalnej, która wiązała się ze znaczącym ograniczeniem wydatków budżetowych. Z kilkoma postanowieniami dokumentu nie zgadzały się partie opozycyjne. Sprzeciw zaczął się wzmacniać szczególnie po tym, jak media poinformowały, że jedną z planowanych aktualizacji ma być drastyczne ograniczenie dotacji publicznych dla partii politycznych. Rząd S. Harpera planował likwidację wsparcia budżetowego wynoszącego dotychczas 1,95 CAD za każdy zdobyty w wyborach głos²⁴.

Konsekwencją tego postanowienia byłoby znaczące ograniczenie zasobów finansowych partii (bazowały one właśnie na tzw. „dotacji wyborczej”, uzależnionej od ilości zdobytych głosów) oraz ograniczenie możliwości prowadzenia efektywnej kampanii wyborczej przez ugrupowania opozycyjne podczas kolejnych wyborów. Dla Partii Liberalnej, Nowej Partii Demokratycznej, Bloku Quebecu oraz Partii Zielonych dotacje państwowe stanowiły około połowy wszystkich zgromadzonych funduszy, w Partii Konserwatywnej zaś tego typu dotacje budżetowe stanowiły mniejszą część posiadanego majątku.

²³ D.R. CAMERON, *Ultimately, the System Worked*, w: *Parliamentary Democracy in Crisis*, red. P.H. Russel, L. Sossin, Toroto–Buffalo–London: Toronto University Press 2009, s. 190.

²⁴ L. YOUNG, J.H. JANSEN, *Reforming Party and Election Finance in Canada*, w: *Money, Politics and Democracy. Canada's Party Finance Reforms*, red. L. Young, H.J. Jansen, Vancouver–Toronto, UBC Press, s. 1.

Tabela 3. Dochody partii politycznych z tzw. „dotacji wyborczej” w 2008 r.

	Partia Konserwatywna	Partia Liberalna	Nowa Partia Demokratyczna	Blok Quebecu	Partia Zielonych
Wysokość dotacji wyborczej	10.40 mln CAD	7.20 mln CAD	5.00 mln CAD	2.70 mln CAD	1.90 mln CAD
Odsetek zdobytych głosów	37.6%	26.3%	18.2%	9.9%	6.8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z: Elections Canada, 2008, <https://www.elections.ca/fin/oth/pol/amend/amend2005/cons2005.pdf> (dostęp 17.06.2019)

26 listopada, to jest w dniu, gdy pojawiły się pierwsze informacje dotyczące planowanych zmian w budżecie federalnym, J. Layton skontaktował się z S. Dionem z propozycją porozumienia mającego na celu odsunięcie konserwatystów od władzy poprzez przegłosowanie wobec rządu S. Harpera wotum nieufności²⁵. Współpraca dwóch opozycyjnych liderów miała być następnie kontynuowana, a Partia Liberalna i Nowa Partia Demokratyczna planowały zawiązanie koalicji gabinetowej, która miałaby szansę na sformowanie nowego rządu. W proces negocjacji zaangażowali się również Ed Broadbent, lider Nowej Partii Demokratycznej w latach 1975–1989 oraz Jean Chretien, lider Partii Liberalnej oraz premier Kanady w latach 1993–2003²⁶. Negocjowana przez S. Diona i J. Laytona koalicja miała otrzymać wsparcie Bloku Quebecu, partii kierowanej przez Gilles Duceppe’a. W dniu 1 grudnia 2008 roku liderzy trzech ugrupowań podpisali umowę koalicyjną, na mocy której Blok Quebecu zobowiązywał się do wsparcia koalicji w Izbie Gmin przez okres osiemnastu miesięcy²⁷.

Od momentu, kiedy informacja o ewentualnej koalicji, formowanej przez partie opozycyjne, przedostała się do opinii publicznej, premier S. Harper zaczął podważać zarówno jej polityczną wiarygodność, jak i faktyczną legalność. Premier zarzucał trzem opozycyjnym liderom próbę obalenia demokra-

²⁵ J. GEDDES, A. WHERRY, *Inside a crisis that shook the nation*, „Macleans.ca”, 11.12.2008, <https://www.macleans.ca/news/canada/inside-a-crisis-that-shook-the-nation/> (dostęp: 28.06.2019).

²⁶ D. CHASE, *NDP on verge of Broadbent’s lifelong dream*, „Globe and Mail”, 3.12.2008. s. A4.

²⁷ „Liberals, NDP, Block...”. Tamże.

tycznie wybranego rządu. Konserwatyści stali na stanowisku, że niezgodne z przepisami prawa oraz zasadami demokracji byłoby zaprzysiężenie rządu koalicyjnego, który nie został powołany w rezultacie wyborów powszechnych, lecz w wyniku obalenia dotychczas funkcjonującego gabinetu mniejszościowego. Jak jednak zauważa D.R. Cameron, „w planowanym działaniu partii opozycyjnych nie było nic niekonstytucyjnego”²⁸, ale argumentacja S. Harpera, mimo że pozbawiona podstaw formalnoprawnych, okazała się politycznie skuteczna.

Premier wykorzystał także w swojej kampanii antykoalicyjnej dążenia separatystyczne Quebecu, oskarżając S. Diona i J. Laytona o spisek oraz współpracę z partią G. Duceppe’a, wspierającą działania na rzecz autonomizacji tej prowincji. S. Harper stwierdził wówczas, że „jeśli chce się zostać premierem, otrzymuje się mandat od narodu kanadyjskiego – nie od separatystów z Quebecu”²⁹.

Lider Partii Konserwatywnej był świadomy tego, że na posiedzeniu Izby Gmin, które zaplanowano na 8 grudnia 2008 roku, wniosek o wotum nieufności uzyska poparcie wymaganej większości deputowanych partii opozycyjnych. Po to, by uniknąć takiego głosowania, S. Harper zwrócił się do gubernatora generalnej z wnioskiem o odroczenie sesji (prorogację) parlamentu. M. Jean przychyliła się do wniosku premiera, dzięki czemu rząd zyskał kolejne osiem tygodni na wypracowanie politycznego kompromisu z partiami opozycyjnymi³⁰.

4. NIESKUTECZNOŚĆ POROZUMIENIA KOALICYJNEGO

Proces formowania koalicji gabinetowej przez partie opozycyjne charakteryzował się dużą dynamiką. Początkowo wydawało się, że negocjacje koalicyjne zakończyły się sukcesem 1 grudnia 2008 roku, kiedy to koalicyjni partnerzy podpisali stosowną umowę. Miała ona stanowić formalny gwarant zawartego sojuszu politycznego. Sytuacja skomplikowała się, kiedy S. Dion, ówczesny lider Partii Liberalnej, zrezygnował z pełnionej funkcji, biorąc tym

²⁸ D.R. CAMERON, *Ultomately*, s. 192.

²⁹ A. CHUNG, *Bashing Bloc could backfire for PM; Attacks on ‘separatists’ risk alienating voters*, „Toronto Star”, 03.12.2008, s. A.21.

³⁰ A.D. HEARD, *The Governor General's Suspension of Parliament: Duty Done or a Perilous Precedent?*, w: *Parliamentary Democracy in Crisis*, red. P.H. Russel, L. Sossin, Toroto–Buffalo–London: Toronto University Press 2009, s. 49.

samym odpowiedzialność – pod wpływem nacisków wewnątrzpartyjnych – za bardzo słaby wynik wyborczy swojego ugrupowania³¹.

Formalnego wyboru nowego lidera delegaci Partii Liberalnej mieli dokonać w maju 2009 roku podczas partyjnej konwencji. Niemniej jednak pretendenci do schedy po S. Dionie powinni byli zgłosić swoje kandydatury z sześciomiesięcznym wyprzedzeniem. Na przełomie listopada i grudnia 2008 roku odbyła się seria spotkań między najważniejszymi politykami w obozie liberalnym – Bobem Rae, Michaëlem Ignatieffem i Dominikiem LeBlanc. Nie udało się w ich trakcie osiągnąć porozumienia, ale doprowadziły one do wycofania się ostatniego z wymienionych działaczy z wewnątrzpartyjnej rywalizacji (D. LeBlanc poparł kandydaturę M. Ignatieffa)³². M. Ignatieff został mianowany tymczasowym liderem Partii Liberalnej, co w sposób naturalny sprawiało, że stawał się najpoważniejszym kandydatem do objęcia przewodnictwa w ugrupowaniu po majowej elekcji³³.

Wewnątrzpartyjne spory personalne same w sobie nie stanowiłyby być może dla liberałów przeszkody w obronie projektu porozumienia koalicyjnego z Nową Partią Demokratyczną. Jednak nowy tymczasowy lider okazał się mieć odmienne od swojego poprzednika poglądy w sprawie współpracy z innymi partiami. Po ogłoszeniu przez gubernator generalną decyzji o prorogacji parlamentu, M. Ignatieff rozpoczął bowiem rozmowy z S. Harperem na temat wypracowania kompromisu budżetowego, który mógłby w efekcie doprowadzić do utrzymania rządu konserwatystów.

Kryzys parlamentarno-gabinetowy został ostatecznie zażegnany w styczniu 2009 roku, kiedy to M. Ignatieff zdecydował o poparciu proponowanego przez rząd budżetu. Według nowego tymczasowego lidera Partii Liberalnej było to możliwe, ponieważ konserwatyści uwzględnili część budżetowych poprawek zaproponowanych przez liberałów. Lider Nowej Partii Demokratycznej, J. Layton, dowiedziawszy się o decyzji M. Ignatieffa, wprost stwierdził, że oznacza ona zawiązanie nowej koalicji liberalno-konserwatywnej³⁴. Był to ostateczny kres projektu porozumienia koalicyjnego pomiędzy partiami

³¹ T. BONOBUORE, *Dion quits, but to remain at the helm until May*, „Globe and Mail”, 20.10.2008., <https://www.theglobeandmail.com/news/politics/dion-quits-but-to-remain-at-the-helm-until-may/article1064344/> (dostęp: 16.06.2019).

³² *History will be kind to Dion*, „Toronto Star”, 20.10.2008, s. AA7.

³³ Tamże; C. CAMPBELL, C. FREEZE, *Dropping gloves early, Rae walks out on forum*, „Globe and Mail”, 17.11.2008, s. A1.

³⁴ L. LEDUC, *Coalition Government: When It Happens, How It Works*, w: *Parliamentary Democracy in Crisis*, s. 132.

opozycji, ponieważ bez największej w tym gronie Partii Liberalnej traciło ono rację bytu.

5. ROLA GUBERNATOR GENERALNEJ

Jednym z najważniejszych konstytucyjnych uprawnień gubernatora generalnego jest działanie w imieniu monarchy, mające na celu zapewnienie ciągłości władzy i realizację zasady odpowiedzialnego rządu. Gubernator generalny wygłasza mowę tronową, zwołuje i rozwiązuje parlament. Jest konstytucyjnym zwierzchnikiem kanadyjskich sił zbrojnych oraz odgrywa ważną rolę w reprezentowaniu Kanady i monarchy na arenie międzynarodowej. Do kompetencji gubernatora generalnego należy również nagradzanie tych, którzy przyczyniają się do kreowania dobrego wizerunku Kanady. Ponadto gubernator generalny działa na rzecz zapewnienia spójności państwa oraz uczestniczy w ważnych uroczystościach na szczeblu centralnym i lokalnym³⁵.

4 grudnia 2008 roku, na wniosek premiera S. Harpera, gubernator generalna M. Jean wydała postanowienie o odroczeniu sesji (prorogacji) kanadyjskiego parlamentu. Wprawdzie w Kanadzie, jak dotąd, żaden gubernator generalny nie odniósł się negatywnie do wniosku premiera o prorogację parlamentu, ale należy pamiętać, że ostateczna decyzja gubernatorów generalnych w tej kwestii wynikała z niepisanych konwencji konstytucyjnych, niemających wiążącej mocy prawnej i będących jedynie wskazówkami o charakterze fakultatywnym³⁶.

Stephen Harper zwrócił się z wnioskiem o prorogację parlamentu, aby przynajmniej odroczyć przyjęcie przez Izbę Gmin uchwały o wotum nieufności wobec rządu. W sytuacji, w której większość deputowanych do Izby Gmin odmówiłaby poparcia rządowi S. Harpera, ten powinien „automatycznie” wnioskować do gubernator generalnej o rozwiązanie parlamentu i rozpiśnięcie nowych wyborów³⁷. Osobliwe w tym przypadku było to, że chodziło o odroczenie pierwszej sesji nowo wybranego parlamentu, którego członkowie rozpoczęli pracę zaledwie trzynaście dni wcześniej.

³⁵ C.E.S. FRANKS, *Should the Governor General be Canada's Head of State?*, Remarks prepared for the Annual Meeting of the Canadian Study of Parliament Group. Ottawa, 26 March 2010, <http://cspg-gcep.ca/pdf/FranksPrsntn-e.pdf> (dostęp: 02.07.2019).

³⁶ Zob. A.D. HEARD, *The Governor General's Suspension*.

³⁷ C.E.S. FRANKS, *To Prorogue or Not to Prorogue*, w: *Parliamentary Democracy in Crisis*, s. 35.

Michaëlle Jean musiała wziąć pod uwagę co najmniej kilka, istotnych z punktu widzenia całego systemu politycznego, kwestii. Przede wszystkim gubernator generalna starała się oszacować, jakie są szanse na utrzymanie rządu S. Harpera po prorogacji parlamentu. Nie mogła w tym kontekście zignorować porozumienia koalicyjnego zawartego przez liderów partii opozycyjnych. S. Dion i J. Layton, wsparci przez G. Duceppe'a, oficjalnie zadeklarowali gubernator generalnej wolę sformalizowania współpracy oraz utworzenia nowego rządu z gwarancją poparcia parlamentarnego udzieloną na kolejne 18 miesięcy.

Pomimo dokumentu uwierzytelniającego koalicyjne plany M. Jean miała świadomość bardzo niepewnej pozycji S. Diona jako lidera Partii Liberalnej. Badania opinii publicznej wskazywały na to, że liberalni wyborcy na stanowisku premiera preferują M. Ignatieffa, a nie S. Diona. Rezultaty innych sondaży wskazywały na rosnące obawy Kanadyjczyków o konsekwencje kryzysu gospodarczego, coraz silniej oddziałującego na kanadyjską gospodarkę. W styczniu 2009 roku 37% respondentów deklarowało, że byłoby skłonnych zaufać S. Harperowi i jego rządowi, jeśli udałoby się dzięki utrzymaniu gabinetu zmniejszyć deficyt budżetowy o 10%³⁸. Prawdopodobnie było to konsekwencją działań podjętych uprzednio przez konserwatystów. Zaproponowany przez rząd S. Harpera pakiet stymulacyjny w grudniu 2008 roku, według sondaży, cieszył się poparciem 75% Kanadyjczyków³⁹.

Opinia publiczna była również podzielona co do decyzji, którą powinna podjąć gubernator generalna w sprawie prorogacji parlamentu. Wyniki sondażu Ipsos, opublikowanego 2 grudnia 2008 roku, wskazywały na to, że 68% Kanadyjczyków popiera zawieszenie prac parlamentarnych⁴⁰. Jednak już dwa dni później, 4 grudnia, kiedy gubernator generalna ogłosiła swoją decyzję, poparcie dla niej znacząco spadło. Według danych sondażowych Ekos decyzje o prorogacji popierało 45% ankietowanych, a 43% z nich było przeciwnych takiemu postanowieniu⁴¹.

Gubernator generalna – jak się wydaje – analizowała argumenty obu stron politycznego sporu. Można domniemywać, że kluczowe dla podjęcia decyzji

³⁸ J. SMITH, *Harper edges ahead of Ignatieff in poll; Conservative support up from October election, but regional breakdowns show Liberal strength*, „Toronto Star”, 17.01.2009, s. A18.

³⁹ L. DIEBEL, *Canadians split over choices; But most don't want election if government toppled, survey finds*, „Toronto Star”, 03.12.2008, s. A18.

⁴⁰ *No answer to wife's query*, „Toronto Star”, 13.12.2008, s. AA5.

⁴¹ EKOS, *Poll Results: A deeply divided public ponders prorogation*, <http://www.ekospolitics.com/wp-content/uploads/poll-results-dec-5-final.pdf> (dostęp: 16.07.2019).

było spotkanie pomiędzy M. Jean i S. Harperem, które odbyło się w Rideau Hall 4 grudnia 2008 roku⁴². Spotkanie trwało dwie i pół godziny. Oprócz M. Jean i S. Harpera, uczestniczyli w nim również sekretarz Tajnej Rady, Kevin Lynch oraz sekretarz gubernator generalnej, Shelie Marie-Cook. Głównym tematem dyskusji był wprowadzenie wniosku premiera o prorogację parlamentu do końca stycznia 2009 roku, ale poruszano także takie kwestie, jak sytuacja gospodarcza w Kanadzie czy szanse koalicji liderów partii opozycyjnych na sformowanie rządu oraz nastroje parlamentarne⁴³.

W trakcie spotkania M. Jean i S. Marie-Cook opuściły salę, aby skonsultować istotne zagadnienia ze swoim doradcą Peterem Hoggiem, specjalistą w zakresie kanadyjskiego prawa konstytucyjnego. Prawdopodobnie miało to uświadomić S. Harperowi, że decyzja gubernator generalnej ani nie jest oczywista, ani nie jest podjęta; co więcej – wcale nie musi być zgodna z oczekiwaniami premiera⁴⁴.

Spór naukowy nie ograniczał się jednak tylko do tego konkretnego spotkania. W tabeli 4 zaprezentowano zróżnicowanie opinii kanadyjskich politologów i konstytucjonalistów na temat zmian rządowych, które miały nastąpić na przełomie 2008 i 2009 roku. Peter Aucoin wyróżnił dwa główne kryteria sporu i według nich klasyfikował publikowane wówczas opinie⁴⁵. Pierwsze kryterium związane było z legitymacją konstytucyjną, to znaczy z odpowiedzią na pytanie, czy M. Jean w ogóle może odrzucić wniosek premiera o prorogację parlamentu. Drugie kryterium – legitymacji demokratycznej – wiązało się z odpowiedzią na pytanie, czy gubernator generalna powinna odrzucić taką prośbę, skoro zwraca się z nią premier demokratycznie wybranego rządu posiadający wyborczy mandat do rządu.

Według P. Aucoina znaczna część kanadyjskich komentatorów i naukowców zgodnie stwierdziła, że gubernator generalna mogła odrzucić wniosek o prorogację parlamentu, gdyż miała taką konstytucyjną możliwość i nie musiała zważać na konwenanse konstytucyjne. Niemniej jednak, zdaniem wielu autorów, byłoby to „demokratycznie nieuzasadnione”⁴⁶.

⁴² M. VALPY, *G-G made Harper work for prorogue*, „Globe and Mail”, 6.12.2008, s. A4.

⁴³ Tamże; C.E.S. FRANKS, *To Prorogue or Not to Prorogue*, s. 36.

⁴⁴ Zob. C.E.S. FRANKS, *To Prorogue or Not to Prorogue*.

⁴⁵ Zob. P. AUCOIN, M. D. JARVIS, L. TURNBULL, *Democratizing the Constitution: Reforming Responsible Government*, Toronto: Edmond Montgomery Publication 2011, s. 179-180.

⁴⁶ Zob. T. FLANAGAN, *Only Voters Have the Right to Decide on the Coalition*, „Globe and Mail”, 09.01.2009, s. A13; M. BLISS, *Alliance Wouldn't Survive a Week*, „National Post”, 02.12.2008, s. A1; M. BLISS, *Ignoring Our Constitutional Tradition*, „National Post”, 06.12.

Tabela 4. Opinie dotyczące zmiany rządu
w przypadku rządu mniejszościowego

		Legitymacja demokratyczna		
		Zmiana nie powinna mieć miejsca	Zmiana możliwa, na niesprecyzowanych warunkach	Zmiana możliwa, na podstawie sprecyzowanych warunków
Legitymacja konstytucyjna	Zmiana możliwa	Flanagan 2009 Bliss 2008 Potter 2009	Hogg 2009 Coyne 2008, 2011 Fox 2011	Forsey 1953 Heard 2009 Franks 2011
	Zmiana niemożliwa	McWhinney 2009 Tremblay 2008		

Źródło: Tabela za: P. Aucoin, M.D. Jarvis, L. Turnbull, *Democratizing the Constitution: Reforming Responsible Government*, Toronto: Emond Montgomery Press, 2011, s. 179-180.

Andrew Potter podkreślał, że niewystarczająco dużo uwagi środowiska akademickiego zostało poświęcone temu skomplikowanemu przypadkowi. Według A. Pottera konfrontacja naukowców, wyrażających swoje opinie w oparciu o naukowe badania i argumenty, pomogłaby w wytyczeniu potencjalnych ścieżek, którymi mogła podążać M. Jean oraz lepszym zrozumieniu całej sytuacji przez zainteresowanych obywateli. Tymczasem – według A. Pottera, a także Davida Snowa i Rainera Knopffa – decyzja o prorogacji parlamentu stworzyła niebezpieczny precedens⁴⁷. Przychylając się do wniosku S. Harpera, gubernator generalna nie tylko pomogła mu w „ucieczce” przed prawdopodobnym wotum nieufności, ale również pokazała wszystkim przyszłym premierom, że brak poparcia Izby Gmin, który jest podstawą zasa-

2008, s. A27; M. BLISS, *Playing Footsie with the Enemy*, „National Post”, 04.12.2008, s. A23; A. POTTER, *Unbalanced Thoughts*, „The Literary Review of Canada”, 17 (July-August) 2009, s. 3-4.

⁴⁷ A. POTTER, *Unbalanced Thoughts*; R. KNOPFF, D. SNOW, *Harper's New Rules for Government Formation: Fact or Fiction?*, „Canadian Parliamentary Review” 36(1)2013, s. 18-22.

dy „odpowiedzialnego rządu”, nie musi być przeszkodą dla dalszego funkcjonowania gabinetu i może wręcz zostać zlekceważony⁴⁸.

W mniejszości pozostawali autorzy twierdzący, że gubernator generalna powinna odrzucić wniosek premiera i pozwolić na zmianę rządu w trakcie kadencji parlamentarnej, szczególnie w sytuacji, w której tuż po wyborach S. Harper stracił – jak się wówczas wydawało – zaufanie większości deputowanych do Izby Gmin⁴⁹.

Z kolei większość kanadyjskich naukowców, polityków i ekspertów podzielała stanowisko Petera Hogga, Andrew Coney’a i Grahama Foxa. Uważali oni, że brak zgody M. Jean na prorogację parlamentu byłby demokratycznie uzasadniony tylko w pewnych, formalnie niesprecyzowanych okolicznościach (gubernator generalna powinna uwzględnić na przykład prawdopodobieństwo przetrwania nowego rządu koalicyjnego oraz wyrażane dla niego poparcie publiczne).

*

Na nieskuteczność porozumienia koalicyjnego, zawartego w Kanadzie pod koniec 2008 roku przez liderów ówczesnych partii opozycyjnych, złożyło się wiele czynników, zarówno behawioralnych, jak systemowych. Przede wszystkim utrzymanie dotychczasowego rządu mniejszościowego umożliwiła decyzja gubernator generalnej, która – przychylając się do wniosku premiera – odroczyła sesję parlamentu na niemal dwa miesiące. Tym samym M. Jean uniemożliwiła sygnatariuszom umowy koalicyjnej podjęcie w Izbie Gmin jakichkolwiek formalnych działań, a urzędującemu premierowi dała czas na odbudowanie parlamentarnego poparcia dla swojego gabinetu. Nie ulega zatem wątpliwości, że interwencja zewnętrznego podmiotu, uznawanego dotychczas za nerelevantny w procesie formowania i funkcjonowania kanadyjskich rządów, wpłynęła wydatnie na to, że nie udało się powołać gabinetu koalicyjnego cieszącego się w tamtym okresie poparciem parlamentarnej większości.

Biorąc pod uwagę względy formalnoprawne, M. Jean miała możliwość wyrażenia swojego poparcia dla działań liderów koalicji gabinetowej utworzonej przez Partię Liberalną i Nową Partię Demokratyczną, a wspieraną przez

⁴⁸ A.D. HEARD, *The Governor General's decision*, s. 9-10.

⁴⁹ Opinia C.E.S. Franks'a zacytowana została w artykule Heather Scoffield: *Harper's Vision of How to Form a Government Undermined by Constitutional Facts*, „Canadian Press”, 12.04.2011, https://www.realclearpolitics.com/news/ap/politics/2011/Apr/14/hl_harper_s_vision_of_how_to_form_a_government_undermined_by.html (dostęp: 12.07.2019).

Blok Quebecu, i jednocześnie odrzucenia wniosku S. Harpera o prorogację parlamentu. Gdyby prac Izby Gmin nie zawieszono i dopuszczono do zorganizowania posiedzenia, deputowani prawdopodobnie przegłosowaliby wniosek o wotum nieufności dla rządu S. Harpera, a następnie poparli nowy rząd koalicyjny, który miał gwarancję wsparcia na okres co najmniej kolejnych osiemnastu miesięcy.

Na dyskusję publiczną dotyczącą prorogacji parlamentu oraz na ówczesną decyzję M. Jean z pewnością duży wpływ miał fakt, iż Kanada nie ma i nie miała ugruntowanej tradycji koalicji gabinetowych. Gubernator generalna z pewnością jednak stworzyła precedens, przyzwalając na funkcjonowanie rządu nieposiadającego poparcia większości parlamentarnej i blokując realną możliwość powstania rządu alternatywnego. Precedens ten został zresztą po jedenastu miesiącach wykorzystany przez premiera S. Harpera po raz kolejny. W grudniu 2009 roku zwrócił się on z ponownym wnioskiem o prorogację parlamentu – na okres Igrzysk Olimpijskich, odbywających się w Vancouver. M. Jean także wtedy przychyliła się do wniosku premiera. Tym razem jednak decyzja ta wywołała poważne społeczne konsekwencje w postaci protestów przeciwko S. Harperowi, którego oskarżano o łamanie zasad demokratycznych. Funkcjonowanie rządów mniejszościowych w kanadyjskim systemie politycznym na poziomie federalnym przestało być tym samym fenomenem niekwestionowanym, a prawdopodobieństwo zwiększenia częstotliwości formowania rządów koalicyjnych należy przez to uznać za całkiem wysokie.

BIBLIOGRAFIA

- History will be kind to Dion*, „Toronto Star”, 20.10.2008, s. AA7.
No answer to wife's query, „Toronto Star”, 13.12.2008, s. AA5.
What happens next?, „CTV News”, 04.12.2008, <https://www.ctvnews.ca/what-happens-next-1.348524> (dostęp: 02.07.2019).
40th General Election, Elections Canada, <https://www.elections.ca/content.aspx?section=ele&document=index&dir=pas/40ge&lang=e> (dostęp: 20.06.2019).
AUCOIN P., JARVIS M.D., TURNBULL, L., *Democratizing the Constitution: Reforming Responsible Government*, Toronto: Edmond Montgomery Publication 2011.
AZZI S., KWAVNICK D., *Minority Governments in Canada*, w: *The Canadian Encyclopedia*, <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/minority-government> (dostęp: 15.06.2019).
BAKVIS H., *Minority Government in Canada: Conventions, Public Opinion, and Party Strategies – The 2015 Election and Beyond*, Paper presented to ACSUS Biennial Conference, Politics and Public Policy Section Las Vegas, NV, October 14 17, 2015, s. 78, <https://www>.

- uvic.ca/hsd/publicadmin/assets/docs/PapersOfInterest/Bakvis-MinorityGovt-ACSUS-Oct14-17-2015.pdf (dostęp: 20.06.2019).
- BLISS M., *Alliance Wouldn't Survive a Week*, „National Post”, 02.12.2008, s. A1.
- BLISS M., *Ignoring Our Constitutional Tradition*, „National Post”, 06.12.2008, s. A27.
- BLISS M., *Playing Footsie with the Enemy*, „National Post”, 04.12.2008, s. A23.
- BLONDEL J., *Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies*, „Canadian Journal of Political Science” 1(2)1968, s. 180-203. DOI:10.1017/S0008423900036507.
- BONOGUORE T., *Dion quits, but to remain at the helm until May*, „Globe and Mail”, 20.10.2008, <https://www.theglobeandmail.com/news/politics/dion-quits-but-to-remain-at-the-helm-until-may/article1064344/> (dostęp: 16.06.2019).
- CAMERON D.R., *Ultimately, the System Worked*, w: *Parliamentary Democracy in Crisis*, red. P.H. Russel, L. Sossin, Toroto–Buffalo–London: Toronto University Press 2009, s. 189-195.
- CAMPBELL C., FREEZE C., *Dropping gloves early, Rae walks out on forum*, „Globe and Mail”, 17.11.2008, s. A1.
- CHASE S., *NDP on verge of Broadbent's lifelong dream*, „Globe and Mail”, 2.12.2008, s. A4.
- CHUNG A., *Bashing Bloc could backfire for PM; Attacks on 'separatists' risk alienating voters*, „Toronto Star”, 03.12.2008, s. A.21.
- Constitution Act 1867, <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/const/page-1.html> (dostęp: 05.06.2019).
- COYNE A., *Iggy's Coalition Problem*, „Macleans.ca”, 25.03.2011, <http://www2.macleans.ca/2011/03/25/iggys-coalition-problem/> (dostęp: 12.07.2019).
- DESSERUD D.A., *The Governor General, the Prime Minister and the Request to Prorogue*, „Canadian Political Science Review” 3(2009), s. 40-54.
- DIEBEL L., *Canadians split over choices; But most don't want election if government toppled, survey finds*, „Toronto Star”, 03.12.2008, s. A.18.
- EKOS, *Poll Results: A deeply divided public ponders prorogation*. <http://www.ekospolitics.com/wp-content/uploads/poll-results-dec-5-final.pdf> (dostęp: 16.07.2019).
- Elections Canada. (2008). *Official Voting Results – Fortieth General Election 2008*. Retrieved from <https://www.elections.ca/scripts/OVR2008/default.html>
- ENGLISH J.R., *Coalition Governments in Canada*, w: *The Canadian Encyclopedia*, <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/coalition-government> (dostęp: 26.06.2019).
- FLANAGAN T., *Only Voters Have the Right to Decide on the Coalition*, „Globe and Mail”, 09.01.2009, s. A13.
- FLANAGAN T., *Harper's Team. Behind th Scenes in the Conservative Rise to Power*, Montreal & Kingston–London–Ithaca: McGill-Queen's University Press 2013.
- FORSEY E.A., *Professor Angus on the British Columbia Election: A Comment*, „Canadian Journal of Economics and Political Science” 19(1953), s. 226-230.
- FRANKS C.E.S., *Should the Governor General be Canada's Head of State?* Remarks prepared for the Annual Meeting of the Canadian Study of Parliament Group. Ottawa, 26 March 2010, <http://cspg-gcep.ca/pdf/FranksPrsntn-e.pdf> (dostęp: 02.07.2019).
- FRANKS C.E.S., *To Prorogue or Not to Prorogue*, w: *Parliamentary Democracy in Crisis*, red. P.H. Russel, L. Sossin, Toroto–Buffalo–London: Toronto University Press 2009, s. 33-46.
- GABRYŚ M., *Przewodnik po konstytucji Kanady. Część pierwsza. Akt Konstytucyjny z 1867 roku*, Kraków: Księgarnia Akademicka 2016.
- GEDDES J., WHERRY A., *Inside a crisis that shook the nation*, „Macleans.ca”, 11.12.2008, <https://www.macleans.ca/news/canada/inside-a-crisis-that-shook-the-nation/> (dostęp: 28.06.2019).
- HAGER M., HUNTER J., KELLER J., *B.C. NDP to form government after confidence vote*, „Globe and Mail”, 29.06.2017 r., <https://www.theglobeandmail.com/news/british-columbia/christy-clarks-liberals-lose-confidence-vote/article35500474/> (dostęp: 20.06.2019).

- HEARD A.D., *The Governor General's Suspension of Parliament: Duty Done or a Perilous Precedent?*, w: *Parliamentary Democracy in Crisis*, red. P.H. Russel, L. Sossin, Toroto–Buffalo–London: Toronto University Press 2009, s. 47-63.
- HEARD A.D., *The Governor General's decision to prorogue parliament: parliamentary democracy defended or endangered?*, Edmonton: Centre for Constitutional Studies 2009.
- HICKS B.M., *Coalition Government Formation: Lessons for Canada*, Paper Presented at the Canadian Political Science Association 85th Annual Conference June 6, 2013, Victoria, British Columbia, Canada, <https://www.cpsa-acsp.ca/papers-2013/Hicks.pdf> (dostęp: 02.07.2019).
- HOGG P.W., *Prorogation and the Power of the Governor General*, „National Journal of Constitutional Law” 27(2009), s. 193-203.
- KNOPFF R., SNOW D., *Harper's New Rules for Government Formation: Fact or Fiction?*, „Canadian Parliamentary Review” 36(1)2013, s. 18-27.
- LEDUC L., *Coalition Government: When It Happens, How It Works*, w: *Parliamentary Democracy in Crisis*, red. P.H. Russel, L. Sossin, Toroto–Buffalo–London: Toronto University Press 2009, s. 123-136.
- MACDONALD N.A., BOWDEN W.J., *No Discretion: On Prorogation and the Governor General*, „Canadian Parliamentary Review” 34(1)2011, s. 7-16.
- MALCOLMSON P., MYERS R., BAIER G., BATEMAN T., *The Canadian Regime: An Introduction to Parliamentary Government in Canada*, Toronto: University of Toronto Press 2016.
- MCELROY J., *Timeline: the B.C. Election that took 52 days*, „CBC News”, 29.06.2017, <https://www.cbc.ca/news/canada/british-columbia/timeline-the-b-c-election-that-took-52-days-1.4184196> (dostęp: 20.06.2019).
- MCWHINNEY E., *The Constitutional and Political Aspects of the Office of the Governor General*, „Canadian Parliamentary Review” 32(2)2009, s. 2-8.
- Parliament of Canada, https://lop.parl.ca/sites/ParlInfo/default/en_CA/Parliament/Parliaments (dostęp: 10.06.2019).
- POTTER A., *Unbalanced Thoughts*, „The Literary Review of Canada”, 17 (July-August) 2009, s. 3-4.
- SMITH J., *Harper edges ahead of Ignatieff in poll; Conservative support up from October election, but regional breakdowns show Liberal strength*, „Toronto Star”, 17.01.2009, s. A18.
- SOBOLEWSKA-MYŚLIK K., *Partie i systemy partyjne na świecie*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe PWN 2004.
- TREMBLAY G., *Libre-opinion – La gouverneure générale doit accéder à une demande de prorogation ou de dissolution*, „Le Devoir”, 04.12.2008, <http://www.ledevoir.com/non-classe/220782/libre-opinion-la-gouverneure-generale-doit-acceder-a-une-demande-de-prorogation-ou-de-dissolution> (dostęp: 10.07.2019).
- VALPY M., *G-G made Harper work for prorogue*, „The Globe and Mail”, 6.12.2008, s. A4.
- VERWEIJ M., OROS A., JACQUIN-BERDAL D., *Culture in World Politics: an Introduction*, London: Palgrave Macmillan 1998.
- YOUNG L., JANSEN J.H., *Reforming Party and Election Finance in Canada*, w: *Money, Politics and Democracy. Canada's Party Finance Reforms*, red. L. Young, H.J. Jansen, Vancouver –Toronto: UBC Press.

DLACZEGO KOALICJE NIE POWSTAJĄ, CHOCIAŻ MOGŁYBY?
ANALIZA PRZYPADKU KANADY Z PRZEŁOMU 2008 I 2009 ROKU

S t r e s z c z e n i e

Charakterystyczną cechą systemu westminsterskiego, do którego zalicza się system kanadyjski, jest brak tradycji tworzenia koalicji gabinetowych na poziomie federalnym. Znacznie częstszą formą rządu jest w nim jednopartyjny rząd mniejszościowy popierany przez parlamentarną większość tylko w kluczowych dla jego przetrwania głosowaniach. Niniejszy artykuł stanowi studium przypadku formowania koalicji gabinetowej w Kanadzie w 2008 roku. Celem tego politycznego przedsięwzięcia było ustanowienie przeciwwagi dla mniejszościowego rządu Stephena Harpera popieranego przez Partię Konserwatywną. Podczas analizy zaprezentowanej w artykule wyodrębnione zostały elementy systemu politycznego, które spowodowały, że nawet uzyskanie poparcia większości parlamentarnej nie pozwoliło opozycji na finalne przejęcie władzy. Szczególną uwagę poświęcono roli kanadyjskiego gubernatora generalnego, który miał znaczący wpływ na dynamikę wydarzeń na kanadyjskiej scenie politycznej w analizowanym okresie.

Słowa kluczowe: Kanada; system westminsterski; koalicja gabinetowa; gubernator generalny.

WHY ARE COALITIONS NOT FORMED, THOUGH THEY COULD?
CASE STUDY OF CANADA FROM THE TURN OF 2008 AND 2009

S u m m a r y

A characteristic feature of the Westminster system, which includes the Canadian system, is the lack of a tradition of cabinet coalitions formation at the federal level. A much more frequent form of government is a one-party minority government supported by selected political parties in specific votes. This article is a case study of the process of cabinet coalition formation that took place in Canada in 2008. The aim of the opposition parties' cooperation was to counterbalance the minority government of Stephen Harper supported by the Conservative Party. In the article, the elements of the political system were distinguished, which indicate that even obtaining the support of the parliamentary majority did not allow the opposition to finally take power. Particular attention was focused on the role of the Canadian governor general, who had a significant impact on the dynamics of events on the Canadian political scene during the analyzed period.

Key words: Canada; Westminster system; cabinet coalition; governor general.